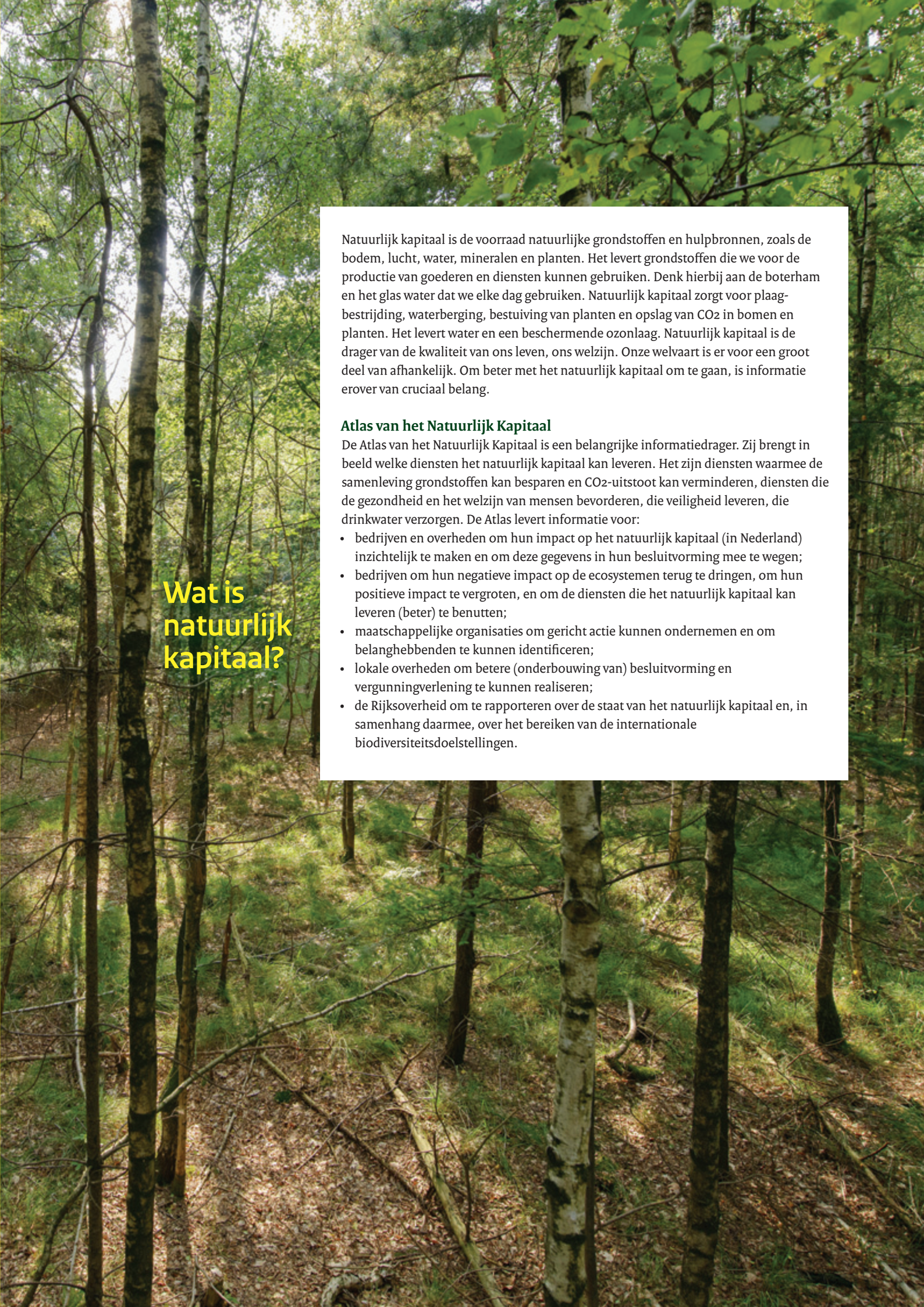

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Atlas van het Natuurlijk Kapitaal

Wat is natuurlijk kapitaal?

Natuurlijk kapitaal is de voorraad natuurlijke grondstoffen en hulpbronnen, zoals de bodem, lucht, water, mineralen en planten. Het levert grondstoffen die we voor de productie van goederen en diensten kunnen gebruiken. Denk hierbij aan de boterham en het glas water dat we elke dag gebruiken. Natuurlijk kapitaal zorgt voor plaagbestrijding, waterberging, bestuiving van planten en opslag van CO₂ in bomen en planten. Het levert water en een beschermende ozonlaag. Natuurlijk kapitaal is de drager van de kwaliteit van ons leven, ons welzijn. Onze welvaart is er voor een groot deel van afhankelijk. Om beter met het natuurlijk kapitaal om te gaan, is informatie erover van cruciaal belang.

Atlas van het Natuurlijk Kapitaal

De Atlas van het Natuurlijk Kapitaal is een belangrijke informatiedrager. Zij brengt in beeld welke diensten het natuurlijk kapitaal kan leveren. Het zijn diensten waarmee de samenleving grondstoffen kan besparen en CO₂-uitstoot kan verminderen, diensten die de gezondheid en het welzijn van mensen bevorderen, die veiligheid leveren, die drinkwater verzorgen. De Atlas levert informatie voor:

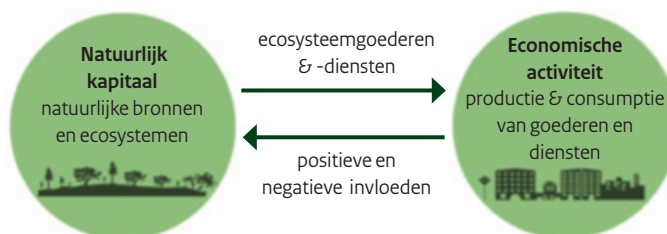
- bedrijven en overheden om hun impact op het natuurlijk kapitaal (in Nederland) inzichtelijk te maken en om deze gegevens in hun besluitvorming mee te wegen;
- bedrijven om hun negatieve impact op de ecosystemen terug te dringen, om hun positieve impact te vergroten, en om de diensten die het natuurlijk kapitaal kan leveren (beter) te benutten;
- maatschappelijke organisaties om gericht actie kunnen ondernemen en om belanghebbenden te kunnen identificeren;
- lokale overheden om betere (onderbouwing van) besluitvorming en vergunningverlening te kunnen realiseren;
- de Rijksoverheid om te rapporteren over de staat van het natuurlijk kapitaal en, in samenhang daarmee, over het bereiken van de internationale biodiversiteitsdoelstellingen.

Het kader van de Atlas van het Natuurlijk Kapitaal

Vergelijk natuurlijk kapitaal met financieel kapitaal. De bezitter van financieel kapitaal wil daar lang van kunnen genieten. Daarom zal hij zorgen voor voldoende rente om te kunnen gebruiken, om zijn kapitaal minimaal in stand te houden en liefst te laten toenemen. Als hij meer verbruikt dan de rente oplevert, blijft er steeds minder en uiteindelijk niets over. Bij natuurlijk kapitaal is dat niet anders. Alleen is de mens al geruime tijd bezig meer dan de rente te gebruiken. Onze huidige productiemethoden putten het natuurlijk kapitaal uit, in Nederland en elders op de wereld. Eén van de redenen is dat natuurlijk kapitaal onvoldoende wordt gewaardeerd. Het krijgt te vaak geen prijs in de economie en is ondervertegenwoordigd in maatschappelijke besluitvorming.

Natuurlijk kapitaal en economische activiteiten zijn sterk verbonden

We zijn voor onze welvaart voor een groot deel afhankelijk van het natuurlijk kapitaal en de rente die het biedt. Om de balans in het natuurlijk kapitaal te behouden, is het nodig te weten hoe groot het kapitaal is, wat de waarde ervan is en wie daar de baten van heeft. Door diverse organisaties in Nederland wordt gewerkt aan de ontwikkeling van deze kennis. Deze kennis gaat over hoe het kapitaal over- of onderbenut wordt en wat verschillende doelgroepen er meer of anders mee kunnen doen. De Atlas van het Natuurlijk Kapitaal brengt in beeld welke diensten het natuurlijk kapitaal kan leveren.

Voorliggende prospectus gaat dieper in op de Atlas. Met de informatie hieruit kunnen bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties en consumenten betere besluiten nemen. De Atlas wil een duurzamer gebruik en beter beheer van ons natuurlijk kapitaal stimuleren, bijvoorbeeld bij vraagstukken waar economische vooruitgang lijkt te botsen met goed rentmeesterschap van natuurlijk kapitaal.

Voorwoord

Atzo Nicolai – President DSM Nederland

‘We laten ons inspireren door de natuur’

Maatschappelijke verantwoordelijkheid zit in de genen van DSM. Dat geldt zowel voor de mensen met wie we werken als voor de omgeving waarin we onze activiteiten in voeding, gezondheid en materialen ontplooien. We kijken naar de grote vraagstukken in de wereld en wat wij in huis hebben om daar een antwoord op te geven. We ontwikkelen gezonde voedingsingrediënten en duurzame materialen. Zo maken we rijst die verrijkt is met vitamines en mineralen en ondervoeding voorkomt. Het aantal oudere mensen en de daarmee gepaard gaande gezondheidsklachten neemt toe. We maken gezonde voeding die bijvoorbeeld zout vervangt en ontwikkelen biomedische producten zoals nieuwe gewrichten. Energie en klimaatverandering zijn ook belangrijke vraagstukken. De fossiele brandstoffen raken op en we moeten investeren in een duurzame energiemix. We ontwikkelen een tweede-generatie biobrandstof van maisafval zoals stengels, wortels en bladeren. In 2014 is in de VS een fabriek geopend die deze biobrandstof op grote schaal produceert.

Bij onze activiteiten laten we ons inspireren door de natuur, zowel in hoe we produceren als in wat we produceren. We noemen DSM niet voor niets Doing Something Meaningful. Daarbij vormen duurzaamheid en innovatie de kern en gaan we respectvol om met het meest waardevolle en meest onmisbare kapitaal dat we hebben: de natuur.

Zonder de natuur, de biodiversiteit en het natuurlijk kapitaal is er geen leven op aarde mogelijk is. Het natuurlijk kapitaal vormt de basis van onze economische ontwikkeling; het is letterlijk de groene motor. Een Atlas van het Natuurlijk Kapitaal is een belangrijke informatiebron voor ons allemaal en tegelijkertijd een bron die inspireert om samen met wetenschappers, bestuurders, maatschappelijke organisaties en bedrijven te zoeken naar oplossingen voor de grote uitdagingen waar we als maatschappij voor staan.

1 De waarde

Natuurlijk kapitaal in de economie meenemen

Dagelijks gebruik van natuurlijk kapitaal

Het natuurlijk kapitaal gebruiken we dagelijks, zowel privé als in ons werk. Deels de rente, deels het kapitaal zelf. We drinken kraanwater en eten brood gemaakt van graan, we waaien uit op het strand en genieten van weidse uitzichten tijdens fietstochten en wandelingen door de duinen (zie kader *Het Amsterdamse Bos*). Bedrijven gebruiken natuurlijk kapitaal bijvoorbeeld in de vorm van elektriciteit van fossiele brandstoffen, wind- of zonne-energie. Bierbrouwers en voedselproducenten gebruiken schoon drinkwater; energiecentrales hebben koelwater nodig; agrariërs gebruiken het land, de bodem en het water (zie kader *Natuurlijk Kapitaal voor optimale wijnproductie*).

Niet waardeloos, wel vaak prijsloos

Delen van het natuurlijk kapitaal zijn in een economische waarde uit te drukken. Een huis met uitzicht op water is 15% meer waard dan een vergelijkbaar huis zonder dat uitzicht. Een vrij landschap aan de achterkant zorgt voor 12% meer waarde. Het natuurlijk systeem van bestuiving van landbouwgewassen door insecten (voornamelijk bijen) is wereldwijd per jaar een slordige € 150 miljard waard. Gaat de verscheidenheid van insecten achteruit en moeten we zelf gewassen bestuiven, dan kost dat meer geld dan dat er nu voor het natuurlijk systeem wordt uitgegeven.

Andere delen van het natuurlijk kapitaal zijn moeilijker in een prijs uit te drukken maar zijn daarom niet minder waardevol. Het zijn waarden waar we bewust en onbewust de vruchten van plukken. Duinen beschermen ons tegen een stijgende zee en zijn ook veelgeprezen wandelgebieden. De natuur doet zelf aan waterberging door opslag in de bodem. We genieten van varen op de rivier en van het bouwen van een zandkasteel op het strand. Deze recreatie trekt economische activiteiten aan: we kopen zwembekleding voor het strand, speciale uitrusting voor een wandeltocht, we reizen er naar toe en nemen een hotel.

Op dit moment vervullen al deze waarden slechts een geringe rol in de economie. De prijs van zeevis is samengesteld uit de kosten die gemoeid zijn met het vissen, zoals arbeid, diesel, kosten voor de aanschaf van het schip. De uitputting van de zee, en daarmee het potentiële tekort aan toekomstige visvangst, wordt in de prijs niet meegenomen. Ook het wegnemen van groen in het stedelijk gebied wordt niet in een prijs uitgedrukt – bijvoorbeeld als wordt besloten tot woningbouw. Terwijl dit groen zorgt voor verkoeling, waterberging, een betere gezondheid, hogere werk-efficiëntie en een goede prijs voor de omliggende woningen. Wanneer we duurzaam met onze omgeving om willen gaan, is het van belang deze waarden een rol te geven in onze economie en in de besluitvorming.

Natuurlijk kapitaal voor optimale wijnproductie

Ook van wijnproductie is natuurlijk kapitaal de bron. Zo zijn de bodem-kwaliteit en de groei van de druiven belangrijk, even als voldoende wind en zonneschijn. Emile Haesen, mede-eigenaar en hobbywijnboer van wijngaard Op gen Heugde uit Zuid-Limburg: “Het microklimaat is het uitgangspunt voor de keuze van de druif en de locatie van de wijngaard.” Op basis van het aanwezige kapitaal – bodem, overheersende windrichting en zonneschijn – bepalen. Emile en de andere eigenaren de druifsoort. Elke twee jaar laten ze onderzoek naar de bodem doen. “Het gaat dan om wat er in de bodem aanwezig is om de druiven te laten groeien. Vooral mineralen zijn belangrijk; deze geven karakter aan de druif. Aan de hand van het onderzoek voegen we mineralen toe. We dragen zorg voor het natuurlijk kapitaal in de bodem om zoveel mogelijk uit de druivengroei te halen.”

Het Amsterdamse Bos

Het Amsterdamse Bos is een plek om te recreëren, sporten, wandelen, werken en leren. Het is tachtig jaar geleden aangelegd als de groene long van de stad en is drie keer zo groot als Central Park in New York. Het bos biedt een diversiteit aan activiteiten. Boswachter Pieter Rust: “Op een avond zijn er sportgroepen aan de slag en hardlopers. In het gebied verderop is er een voorstelling in het bostheater met 2000 bezoekers. Ga je een kilometer zuidwaarts, dan is het stil en hoor je de wind door de bomen, terwijl even verderop een evenement met 20.000 mensen aan de gang is.” Het bos trekt naast recreanten ook economische activiteiten aan, waaronder een spa, biologische geitenboerderij, restaurants, camping en kano- en fietsverhuur.

2 Informatie als basis voor management en beleid

Informatie voor duurzaam gebruik ecosystemen

Informatie over de natuur en de diensten die het natuurlijk kapitaal biedt, is van grote waarde. Zij is nodig om beter keuzes te kunnen maken en meer afgewogen en goed gefundeerd beslissingen te kunnen nemen over ruimtelijke planning, over milieugebruik, over bouwplannen. Met meer kennis over het natuurlijk kapitaal, is het mogelijk haar rendement te optimaliseren – broodnodig om de onbalans in het natuurlijk kapitaal te voorkomen.

De overheid heeft een grote verantwoordelijkheid: zij moet het algemeen belang dienen. Dit is een breed begrip dat loopt van parkeermogelijkheden, bouwvergunningen en zorg tot economische vooruitgang, leefbaarheid en welzijn. Voor de juiste afweging is informatie dus broodnodig. Op pagina 15 treft u een overzicht van diensten die ons natuurlijk kapitaal levert, en waarmee de overheid rekening kan houden bij het nemen van haar besluiten.

Een voorbeeld: voor het maken van een bestemmingsplan is informatie nodig over de bodemgesteldheid, bodemvruchtbaarheid, waterlopen en historie van het gebied. Op basis daarvan kunnen er beslissingen worden genomen over hoe deze ruimte kan worden ingericht: kan hiermee de al jaren lopende vraag naar villa's op ruime percelen worden gehonoreerd? Of wordt het omgevormd tot landbouwgrond (afhankelijk van de vruchtbaarheid ervan)? Misschien past de toch al natte bodem bij combinaties, zoals een villa-wijk, gebaseerd op de bestaande waterlopen? Of groen-blauwe dooradering, waarbij een bebouwd gebied doorkruist is met groenstroken en waterlopen? Het water in Utrecht en Amsterdam loopt dwars door het centrum. Het creëert een corridor en habitat voor dieren en planten, maar ook luchtstromingen die het microklimaat in de stad aangenamer houden en smog tegengaan.

Bedrijven en natuurlijk kapitaal

Informatie kan een bedrijf helpen inzicht te krijgen in zijn afhankelijkheid van natuurlijk kapitaal en de wijze waarop die afhankelijkheid zich manifesteert. Welke diensten levert de natuurlijke omgeving aan het bedrijf, en hoe hard heeft het bedrijf het kapitaal nodig voor zijn voortbestaan? Schoon water en goede grond zijn een absolute voorwaarde voor een gezond agrarisch bedrijf. Maar soms worden ongewenste activiteiten uitgevoerd, bijvoorbeeld omdat dat gunstig is voor de financiële positie op korte termijn. Doordat meer mest wordt uitgereden dan nodig is, of dat de bodem wordt uitgeput door de wijze van bebouwen. Met de juiste gegevens kan worden aangetoond dat deze ongewenste activiteiten de situatie van het bedrijf verslechteren. Met informatie over de ecosysteemdiensten kan een bedrijf bedreigende activiteiten gericht weren en constructieve actie ondernemen.

Als bedrijven hun invloed op ecosystemen willen verbeteren, hebben ze informatie nodig over de staat waarin ecosystemen verkeren. In een zogeheten Environmental Profit & Loss Account meten bedrijven hoeveel financiële schade zij aan ecologische systemen aanrichten, en geven zij aan waar zij verbeteringen aan de omgeving hebben aangebracht. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om CO₂-uitstoot en waterverbruik, en om het compenseren van deze schade. Maar ook over het (her)aanplanten van groen, bijvoorbeeld om bijen meer kans te geven. Hiermee kan een bedrijf zijn invloed op ecosystemen verminderen en compenseren, maar ook wordt inzichtelijk welke voordelen duurzaam omgaan met het natuurlijk kapitaal het bedrijf oplevert (zie ook het interview met Jan Kempers van Heineken op pag 12).

Bodemvruchtbaarheid behouden

De bodem en het bodemleven zijn de 'groene motor' van het milieu. Al in de 19e eeuw schreef Darwin over het nut van regenwormen: "gezien hun zwakte en hun omvang, is het werk dat ze voor elkaar krijgen verbazingwekkend."

Het ecosysteem van de bodem voorziet onder meer in:

- de productie van (voedsel) gewassen;
- het op peil houden van de bodemvruchtbaarheid;
- het natuurlijke vermogen om ziekten en plagen te onderdrukken;
- het zuiveren van water; van grondwater naar drinkwater;
- afbraak van verontreinigingen
- regulatie van het klimaat (lokaal, continentaal en mondiaal).

Slim bodembeheer heeft een grote invloed op het bodemleven en de functies van de bodem.

Heineken is een mooi voorbeeld waar goed gebruik van informatie meehelpt aan het bouwen van duurzame business modellen. Duurzame ondernemers hebben te maken met concurrentie van niet-duurzaam producerende bedrijven die mogelijk goedkoper produceren op korte termijn, maar in de problemen raken op langere termijn. Omdat bij hun bedrijfsvoering niet alleen de rente van het natuurlijk kapitaal wordt aangesproken, maar ook het kapitaal zelf. Door informatie te bieden over bedrijven in relatie tot natuurlijk kapitaal, kunnen consumenten hierop hun keuzes baseren en bewuster kiezen voor duurzame producten. Welbeschouwd is dit een vorm van benchmarking (of prestatie-vergelijking) met natuurlijk kapitaal.

Atlas van het Natuurlijk Kapitaal

De Atlas brengt in beeld welke diensten het natuurlijk kapitaal kan leveren. Diensten waarmee de samenleving grondstoffen kan besparen en CO₂-uitstoot kan verminderen. De diensten kunnen ook de gezondheid en het welzijn van mensen bevorderen, veiligheid leveren en drinkwater verzorgen. De Atlas levert informatie voor:

- bedrijven en overheden om hun impact op het natuurlijk kapitaal (in Nederland) inzichtelijk te maken en om deze gegevens in hun besluitvorming mee te wegen;
- bedrijven om hun negatieve impact op de ecosystemen terug te dringen, om hun positieve impact te vergroten, en om de diensten die het natuurlijk kapitaal kan leveren (beter) te benutten. De informatie kan ook inbreng leveren voor (milieu-) jaarverslagen;
- maatschappelijke organisaties om gericht actie te kunnen ondernemen en om belanghebbenden te kunnen identificeren;
- lokale overheden om betere (onderbouwing van) besluitvorming en vergunningverlening te kunnen realiseren;
- de Rijksoverheid om te rapporteren over de staat van het natuurlijk kapitaal en, in samenhang daarmee, over het bereiken van de internationale biodiversiteitsdoelstellingen;
- consumenten om slim informatie voor bijvoorbeeld een vergunningsvraag te krijgen. Of vrijwilligers om informatie en handelingsperspectief voor een burgerinitiatief te verkrijgen.

Inhoud van de Atlas

De Atlas, te bekijken op <http://www.atlasnatuurlijkkapitaal.nl>, bevat vrij toegankelijke kaarten. Ook de achterliggende data worden downloadbaar. De Atlas bevat ook allerlei inspirerende voorbeelden. De informatie is afkomstig van een groot aantal (landelijke) kennisinstellingen.

De Atlas is zo opgebouwd dat bedrijven en overheden haar kunnen gebruiken in hun (lokale) besluitvorming om voor een gebied tot een optimale mix van diensten te komen, met als resultaat optimale maatschappelijke winst. De Atlas geeft ook informatie over alle parameters die van belang zijn voor het functioneren van de ecosystemen in het betreffende gebied en over de diensten die zij leveren. De Atlas zal regelmatig geactualiseerd worden.

De Atlas Natuurlijk Kapitaal zal hiermee voorzien in de behoefte aan toegankelijke informatie over ecosystemen en de diensten die zij leveren. Een digitale kaart laat verschillende typen informatie zien: welke ecosystemen er zijn, waar deze zich bevinden, wat de staat ervan is, welke diensten ze leveren, en wat deze systemen nodig hebben om te blijven functioneren/beter te gaan functioneren. De website van de Atlas biedt tevens mogelijkheden voor vragen, opmerkingen en discussies onder gebruikers. In de komende vijf jaar wordt de website steeds verder uitgebreid en ingevuld, om zo goed mogelijk gebruikers te helpen/ondersteunen bij specifieke vragen. De ontwikkelaars van de website zoeken hierbij nadrukkelijk de samenwerking met anderen die het belang van het natuurlijk kapitaal hoog in het vaandel hebben.

Rentmeester Dorenbosch, beheerder van natuurlijk kapitaal: “De natuur kent geen sentimenten”

Rentmeesters van landgoederen hebben het duurzaam beheren van land, natuur en biodiversiteit hoog in het vaandel staan. “Daarbij zien wij het landgoed steeds meer als bedrijf. Een goede rentmeester weet wat de landeigenaar wil en plaatst dit in perspectief van de plannen van de overheid. Hij weet zaken zo te regelen dat beide partijen tevreden zijn - maar wel zo dat het belang van zijn principaal net iets meer wordt gediend”, zegt rentmeester Hans Dorenbosch.

De beroepsgroep (circa 500 leden) maakt strategische keuzes over ruimte voor natuur en natuurbeheer, met als denkrichting het bevorderen van biodiversiteit daar waar mogelijk en gewenst. De ecosysteemdiensten zijn divers. Er zijn landgoederen waar water wordt gebufferd om te kunnen gebruiken bij droogte, recreatiegebieden die wandelaars en rustzoekers trekken, duinen die water filteren. Dorenbosch: “Dit alles wordt nagenoeg gratis genoten waardoor veel landgoederen en bossen als collectief eigendom worden gezien. Weinig mensen staan stil bij de waarde ervan en wat nodig is om het duurzaam te beheren en in stand te houden. De Hoge Veluwe is een goed voorbeeld van hoe het anders kan. Het park vraagt entreegeld en combineert natuur met cultuur. Vroeger stond natuur alleen in de etalage en mocht niemand eraan komen. Dat is veranderd.”

Betere exploitatie

Dorenbosch is verheugd met de ontwikkeling dat “er steeds meer mogelijkheden zijn om op een verantwoorde manier te exploiteren. Een oud landgoed dat is opengesteld voor publiek heeft een hoge belevingswaarde en spreekt tot ieders verbeelding. Zet je er een pannenkoekenhuis naast, krijg je meer bezoekers. Hierdoor komt er meer geld vrij om bijvoorbeeld een kwetsbaar stuk van het landgoed af te sluiten voor publiek zodat de rust en het aantal kwetsbare soorten er kan toenemen”. Het betrekken van de maatschappij is belangrijk omdat meer mensen zich verantwoordelijk voelen.

Dorenbosch waakt er wel voor dat het evenwicht bewaard blijft. “Goed rentmeesterschap is een voortdurend afwegen van belangen van natuur en economie. Waar de natuur kwetsbaar is, geef je extra bescherming. Minder kwetsbare plekken kun je wel openstellen. Natuur kent geen sentimenten, is puur en rationeel. Daar kun je op sturen. Als we denken sentimenten te herkennen in de natuur, dan ligt dat uitsluitend aan onze eigen interpretatie”.

De rentmeesters beschikken over een goed informatie-systeem. Informatie wordt over een reeks van beheerjaren verzameld bij de diverse grondgebruikers en de eigenaar, veelal meerdere generaties van één familie. Ook komt veel informatie bij de verschillende overheden vandaan. Dorenbosch pleit voor één loket voor het buitengebied. De Atlas Natuurlijk Kapitaal zou hierin een rol kunnen spelen. Dorenbosch is positief kritisch naar de overheid. “De overheid hoeft niets te bepalen, zij hoeft slechts te controleren en te faciliteren. Misschien dat de Atlas een goede stap is richting faciliteren”.

Scan de QR-code voor het volledige interview met Hans Dorenbosch

Jan Kempers, Heineken: “Duurzaam ondernemen met Groene Cirkels”

“Bijna alles dat we bij Heineken gebruiken, komt van het land. Alle ingrediënten komen uit een natuurlijk systeem: gerst, hop, water en suiker (voor de frisdranken). Om een natuurlijk systeem goed te laten functioneren, moet je de spelregels ervan goed kennen”, zegt Jan Kempers, manager Duurzame Ontwikkeling van Heineken Nederland Supply. Heineken is grootafnemer van akkerbouwproducten zoals gerst. Kempers: “Daar hebben we veel van nodig om te brouwen. Om dat in de toekomst te kunnen blijven doen, moeten we dicht bij de natuur staan. Want hoe dicht bij de natuur, hoe meer zij je oplevert.”

Reguliere landbouw staat verder van de natuur en veel boeren zien dit als een zorgwekkende ontwikkeling. Kempers heeft met een aantal akkerbouwers de handen ineen geslagen. Gezamenlijk is de stichting Veldleeuwerik opgericht. Kempers: “We hebben het Louis Bolk Instituut gevraagd om het huidige systeem te bekijken en aan te geven hoe naar een andere werkwijze over te schakelen, zoals het gebruik van wormen als vervanger van de ploeg. Heel natuurlijk en door het gangenstelsel van de wormen wordt de opnamekwaliteit van de bodem verbeterd, zowel van water als voedingsstoffen.”

Kempers vertelt graag over de metamorfose van ‘zijn’ honderd hectare brouwerijterrein; in twee jaar tijd is een kaal gevreten polderlandschap een bloemenzee geworden waar het goed toeven is voor grote populaties bestuivers: bijen, hommels en andere insecten die voor de verspreiding van stuifmeel zorgen.

Groene Cirkels

De bloementuin staat niet op zichzelf, het is onderdeel van het grotere plan om de brouwerij te verduurzamen en het past binnen het concept Groene Cirkels. Dit heeft als doel “een voorbeeld van wereldklasse te realiseren voor de maatschappij van de toekomst. Zo ontstaat een economisch krachtig bedrijf in een aantrekkelijke omgeving waarin het goed wonen, werken, ondernemen en recreëren is”, zoals de site vermeldt.

Met Groene Cirkels heeft Kempers volgens eigen zeggen een mooi platform voor verduurzaming van de brouwerij en zijn omgeving. “Het verhaal slaat aan, het is tastbaar: een wereld zonder bloemen, dat kan niet. We helpen een melkveehouder met het ombouwen van een poldersloot tot zuiverings-sloot, waarmee hij het spoelwater uit zijn melkmachine kan zuiveren. Kwam dit voorheen bij de mest, in de sloot zorgen de helofyten voor de zuivering van het water. Deze waterplanten binden stikstof en fosfaten en er ontstaat een geheel nieuwe vegetatie langs de sloot. Deze diversiteit van riet en bloemen zorgt voor afwisseling in het soms monotone, verkavelde landschap. Bovendien spaart het geld uit omdat er minder mest te verwerken is. Zo ontstaat een win-win-situatie voor de boer en het landschap.”

Het belang van data is voor Kempers evident: “Het is net als bij ‘gewoon management’ onontbeerlijk: je beleid maak je op basis van goede informatie. Dus ook voor een duurzaam beheer van natuurlijk kapitaal is informatie nodig. Op basis daarvan kunnen we beleid maken om ervoor te zorgen dat we niet het kapitaal opsouperen, maar alleen de rente. Die informatie is afkomstig van boeren, landeigenaren, beheerders en bedrijven. En de overheid. Ik hoop dan ook dat de Atlas Natuurlijk Kapitaal niet alleen een aanvulling is, maar inzichtelijke en bruikbare informatie levert over de ecosysteemdiensten die het natuurlijk kapitaal ons leveren. Wij zullen het dan zeker gebruiken in onze duurzaamheidsstrategie. Bovendien: de urgentie is groot om uiterst zorgzaam met ons natuurlijk kapitaal om te gaan. Bij Heineken zijn we ons daar terdege van bewust.”

Scan de QR-code voor het volledige interview met Jan Kempers

Met informatie naar kansen voor duurzaam handelen; enkele voorbeelden

Klimaatbuffers

Door klimaatverandering krijgen we steeds meer te maken met extremen in het weer. De hoeveelheid neerslag zal sterker fluctueren wat tot zowel wateroverlast als watertekort leidt. De bodem kan veel water opslaan en de natuur kan onze kusten beschermen. Dat voorkomt overstromingen en droogte. Door de bodem op de juiste manier te beheren of in te richten, kan het waterbergend vermogen worden vergroot. Als we gebruik maken van de krachten van de ecosystemen, kunnen we onze kust- en rivierbescherming vergroten, de kwaliteit van de leefomgeving verbeteren en dichterbij natuurdoelen komen. Daarvoor hebben we echter wel informatie over de huidige en de gewenste kwaliteit van de bodem nodig en over de natuurlijke systemen van onze rivieren en kustzone. We moeten weten welke trends er gaande zijn, waar we actief moeten of kunnen ingrijpen en waar we de natuur haar gang kunnen laten gaan.

Groenstroken in landelijk gebied

In het dagelijks leven staan we nauwelijks stil bij het belang van bestuiving door insecten. Vooral bijen zorgen voor bestuiving, van onder meer vruchten- en notenbomen, aardbeien, groenten en planten die worden gebruikt voor groenbemesting. Bestuivers zijn dus directe producenten van ons voedsel, maar ze hebben wel leefgebied nodig. De moderne landbouw biedt dat te weinig. Wanneer we goed inzicht hebben in de mate van bestuiving in een bepaald gebied en ook weten in welke mate we bestuiving nodig hebben in dat gebied, dan weten we ook of we een tekort hebben. Door de aanleg van groenstroken kunnen we dat leefgebied creëren. Diezelfde groene stroken leveren ook leefgebied voor allerlei dieren die gewasplagen kunnen bestrijden. Hierdoor zijn minder gewasbeschermingsmiddelen nodig en dat komt weer ten goede aan de water- en voedselkwaliteit. Daardoor hoeven de waterschappen minder te zuiveren en dat scheelt weer in de portemonnee van inwoners.

Groene daken als waterbuffer

Nederlanders zijn gewend om daken met dakpannen of bitumen te bekleden. Maar daken bekleed met planten levert op veel fronten meerwaarde. Groen in de omgeving wordt hoog gewaardeerd, groene daken zorgen ervoor dat overvloedige regenval niet meteen in het riool terecht komt, maar geleidelijk wordt afgevoerd. Hierdoor neemt de piekbelasting op het riool af en wordt wateroverlast voorkomen. Ook zorgen groene daken voor isolatie. Een groen dak koelt in de zomer en houdt warmte vast in de winter. Bovendien nemen de onderhoudskosten van het dak af en stijgt de levensduur van de dakbedekking.

Informatie over de hoeveelheid groen is het uitgangspunt om de natuurlijke waarde ervan te bepalen en de waarde voor het maatschappelijk welzijn. Waterbuffering en koeling van de gebouwde omgeving zijn op korte termijn belangrijk voor een leefbare stad. Met informatie over de bestaande situatie kan via modellen inzicht worden verkregen in de mogelijkheden van maatregelen rond groen in de stad. En er kan een inschatting worden gemaakt van de voordelen die bijvoorbeeld het aanleggen van een groenstrook biedt.

Kringlooplandbouw voor duurzaam gebruik

Kringlooplandbouw is al eeuwenoud, maar het is in de vergetelheid geraakt. Deze vorm van landbouw probeert met zo min mogelijk externe bronnen de productie te optimaliseren, een inkomen over lange termijn te realiseren en natuurlijke systemen te respecteren. Het zorgt ervoor dat de druk op het natuurlijk kapitaal afneemt, terwijl het inkomen op de lange termijn stabiel blijft en niet afneemt. Jan Willem Erisman, hoogleraar Integrale stikstofstudies en directeur van het Louis Bolk Instituut: “De grootste beheerder van biodiversiteit in het Nederlandse landschap is de agrarische ondernemer. De meerwaarde van biodiversiteit voor hem of haar is dat goed beheer ervan op de lange termijn onderdeel van een systeem is dat (duurzaam) gezond en smaakvol voedsel kan produceren.” De omschakeling van een gangbare melkveehouderij naar een bedrijfsvoering gericht op functionele biodiversiteit gaat echter niet zomaar. Erisman: “Het beste is om in één keer om te gaan. Gevolg is dat de productie minstens vijf jaar terugloopt, maar daarna kom je weer op hetzelfde productieniveau – of hoger met lagere bedrijfsrisico’s!” Erisman geeft het voorbeeld van een melkveehouder in Flevoland. “Hij werkte al jaren op traditionele wijze met heel goede resultaten. Elk van zijn koeien produceerde meer dan 10.000 liter melk per jaar. Hij behoorde hiermee tot de superboeren bij de intensieve veehouderij. Maar hij werd de milieubelastende en dieronvriendelijke wijze van werken zat en hij maakte de switch naar biologisch boeren. Na drie jaar zat hij weer op hetzelfde melkniveau per koe. Hij maakt nu veel beter, bewuster en duurzamer gebruik van ecosystemen en de diensten die zij hem bieden.” In de nieuwe situatie zijn de koeien meer buiten, wordt de mest beter verspreid, wordt de eigen productie van snijmaïs voor veevoer vaker afgewisseld met het verbouwen van andere gewassen en wordt er antibiotica-vrij gewerkt.

Bron: PBL, RIVM, WUR, CICES 2014

De eerste versie van de Atlas van het Natuurlijk Kapitaal is sinds begin 2015 beschikbaar. Deze eerste versie is nadrukkelijk een beginversie. In de komende jaren zal hij verder worden uitgebreid. Naar aanleiding van de evaluaties zal bepaald worden welke witte vlekken er nog zijn, en hoe deze het best ingevuld kunnen worden. In 2020 zal de website weliswaar gereed zijn, maar omdat gebruik van natuurlijk kapitaal niet stil staat, zal ook de site dynamisch blijven; constant zullen nieuwe data en inzichten worden toegevoegd. De input van gebruikers zal meegenomen worden in de evaluaties van de atlas, zodat verbeteringen vraaggestuurd doorgevoerd kunnen worden. De Atlas presenteert de gegevens over de ecosysteemdiensten in elk aan te wijzen gebied en geeft informatie over de handelingsperspectieven die de gebruikers van het natuurlijk kapitaal hebben.

Nawoord

*Peter Heij – Directeur-Generaal Ruimte en Water
van het ministerie van Infrastructuur en Milieu*

Als Directeur-Generaal Ruimte en Water mag ik mij bezig houden met de ruimtelijke ontwikkeling en inrichting van Nederland. Daarbij staan we voor enkele flinke uitdagingen, zoals een goed beschermde delta met voldoende drinkwater en klimaatbestendig ingerichte steden; een knooppunt van excellente internationale verbindingen die veilig, uitstootvrij, geluidsarm en energieneutraal zijn; en gezonde en slimme steden met voldoende groene ruimte en water. Bij al deze ontwikkelingen willen we zuinig zijn op schaarse grondstoffen en energiebronnen en optimaal gebruik maken van het Natuurlijk Kapitaal.

Bij ruimtelijke afwegingen zal het natuurlijk kapitaal bewuster afgewogen kunnen worden. Niet alleen in beschermende zin, maar vooral ook als potentie voor het gebruik van de ruimte. Het lijkt of de ruimtelijke ordening draait om de afweging tussen het gebruik van de ruimte en het beschermen van waarden. Maar zo simpel is het niet. Juist door de eigenschappen en waarden van het Natuurlijk Kapitaal te benutten, kunnen we onze doelen beter bereiken en zorgen voor een gezonde, duurzame en veilige fysieke leefomgeving.

Als we die kansen willen verzilveren, dan is het nodig om naar natuur te kijken in een breder perspectief. Waarbij het niet alleen gaat om bescherming van soorten in de Natura-2000 gebieden, maar om de waarde van de diensten van de natuur voor onze samenleving, ons natuurlijk kapitaal. Ook kunnen we onze natuurlijke omgeving als de activa van onze samenleving beschouwen die goed beheerd moeten worden. Vertaald betekent dit slim en duurzaam gebruik maken van wat de natuurlijke omgeving ons biedt: bij onze huizen, in onze tuinen, stadsparken, wegbermen, het landelijk gebied én de natuurgebieden. Als we Nederland duurzamer willen maken, kunnen we er voor zorgen dat het beheer van ons natuurlijk kapitaal geoptimaliseerd wordt. Door ervoor zorgen dat het kapitaal op niveau blijft, of liever nog, verbeterd en groter wordt, kan worden voldaan aan de behoeften die er in onze maatschappij leven. Zie het als de rente op de kapitaalrekening.

Om tot een evenwichtige integrale afweging te komen, is het essentieel dat we over de juiste informatie beschikken. Ik deel de mening van Atzo Nicolaï dat gegevens over natuurlijk kapitaal, informatie over hoe ermee om te gaan, over de waarde ervan, over de schaarste van het natuurlijk kapitaal van groot belang is. Dan weten we wat we als Nederland in huis hebben, welke potenties gebieden hebben, wat de meerwaarde daarvan kan zijn, en hoe kunnen we er optimaal en duurzaam gebruik van kunnen maken. Een goed voorbeeld daarvan is de recente ontwikkeling op het gebied van de ruimtelijke ordening van de ondergrond; de Structuurvisie Ondergrond (STRONG) die eind 2015 gereed komt. In de Structuurvisie Ondergrond staat het betrekken van het natuurlijk kapitaal van de ondergrond bij ruimtelijke beslissingen centraal. In dat kader wordt onder andere voor een integraal stedelijk grondwaterbeheer gepleit en wordt een afwegingssysteem ontwikkeld waarbij het betrekken van potenties van de ondergrond bij de ruimtelijke afweging belangrijk is. Nederland is het eerste land ter wereld dat zo'n ondergrondbeleid krijgt. Nederland is bij mijn weten ook het eerste land dat de informatie ten behoeve van dat beleid in één, voor iedereen toegankelijke informatie-tool heeft; de Atlas van het Natuurlijk Kapitaal.

Deze brochure is een uitgave van:

Rijksoverheid

Postbus 00000 | 2500 AA Den Haag

T 0800 646 39 51 (ma t/m vrij 9.00 – 21.00 uur)

© Rijksoverheid | Juni 2015 | Publicatie-nr. AC-000198